

Utsatta barn dubbelt drabbade

Depressioner, självmordsrisk, ångest och psykosomatiska besvär. Det är några av de långvariga hälsokonsekvenser som misshandlade barn riskerar att drabbas av.

Över hela världen är barnmisshandel ett stort folkhälsoproblem. Det förekommer oavsett kultur, etniskt ursprung, samhällsklass, utbildningsgrad och inkomst.

Barnmisshandel är starkt kopplat till psykisk ohälsa såsom ångest och posttraumatisk stress. Det visar en sammanställning av internationell forskning gällande barnmisshandel i höginkomstländer och långvariga hälsokonsekvenser. Misshandlade barn, oavsett typ av misshandel, löper också ökad risk för depression under tonåren och vuxenlivet.

Ungefär var fjärde individ som utsatts för barnmisshandel uppfyller kriterierna för depression innan de fyllt 30 år. Det är också en fördubblad risk för självmordsförsök bland de som blivit utsatta för misshandel under barndomen. Förutom psykisk ohälsa ses också en koppling till fetma och andra fysiska folksjukdomar, missbruk och kognitiva svårigheter.

Min avhandling *Barnmisshandel ur barns och ungas perspektiv – omfattning, hälsa, avslöjande och stöd*, visar också på ett starkt samband mellan barnmisshandel och psykisk ohälsa. Den baseras på tre svenska kartläggningar av barnmisshandel där elever i årskurs fyra, sex och nio samt unga vuxna ingår.

Elever som rapporterat fysisk misshandel hade fler psykosomatiska besvär än elever som inte utsatts. Eleverna som varit utsatta för barnmisshandel hade också mycket lägre livskvalitet. Det fanns också ett så kallat dos-responsförhållande, vilket betyder att ju fler former av misshandel ett barn hade utsatts för, desto fler psykosomatiska symtom och sämre upplevd livskvalitet.

En kvalitativ studie om unga vuxnas åsikter och erfarenheter av misshandel som ingick i avhandlingen, visade att de som varit utsatta för någon typ av barnmisshandel upplevde att det

medfört psykiska hälsokonsekvenser såsom dålig självkänsla och depression. Många av de som utsatts beskrev den psykiska misshandeln som särskilt svår och att denna typ av misshandel bör uppmärksammas och tas på större allvar.

Avhandlingen visar att få misshandlade barn och unga berättade om sina upplevelser för professionella. Detta på grund av brist på tillit till vuxna, lojalitet till föräldrar, rädsla för att inte bli trodda, eller på grund av känslor av skam och skuld. Särskilt de unga männen som varit utsatta för sexuella övergrepp uttryckte att de under barndomen inte hade berättat för någon om sin utsatthet för att de skämdes.

Dessutom upplevde många att de inte fått tillräckligt med stöd när de berättat om misshandeln, huvudsakligen på grund av att de upplevt ett saknat barnperspektiv hos professionella, särskilt inom socialtjänsten och polisen. Barn och unga hade dock goda erfarenheter av elevhälsan och ansåg den ha en särskilt viktig roll för upptäckt och stöd.

Eftersom få barn avslöjar misshandeln ställer det höga krav på att vuxna runt barnet upptäcker barnmisshandeln så att barnet kan få stöd. Personal inom förskola, barnhälsovård, skola och elevhälsa behöver därmed ökad kunskap om riskfaktorer för och tidiga tecken på barnmisshandel.

I Sverige har vart femte barn blivit misshandlade i hemmet under sin uppväxt – trots att vi har en lag som förbjuder kroppslig bestraffning och all annan kränkande behandling mot barn.

Det visar den senaste nationella kartläggningen av barnmisshandel som genomfördes 2011 av Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med Karlstads universitet. Studien är en uppföljning av tidigare undersökningar som genomförts åren 2000 och 2006.

Fysisk misshandel är den vanligaste typen, men det rör sig oftast om mild kroppslig bestraffning vid enstaka tillfällen. Drygt fem procent av barnen har blivit grovt fysiskt misshandlade och många av dem vid upprepade tillfällen, vilket

är en större andel än tidigare kartläggningar visat. Mer än vart tionde barn har blivit utsatt för psykisk misshandel. Det innefattar våldshot, förolämpningar, att bli inlåst eller utelåst och att bli regelbundet förbisedd. Drygt sex procent av eleverna har rapporterat att de bevittnat våld mellan sina föräldrar, något som också kan ses som en form av psykisk misshandel.

Dessutom upplever över två procent av eleverna att föräldrarna inte bryr sig om dem, vilket kan vara ett tecken på emotionell försummelse. De olika misshandelstyperna överlappar i stor utsträckning. Särskilt utsatta för andra typer av misshandel är de barn som bevittnar våld mellan föräldrarna och de som blir försummade.

Riskfaktorer kan vara missbruk inom familjen, stress, psykisk sjukdom hos föräldern samt funktionsnedsättning hos barnet. Tecken på barnmisshandel är inte alltid tydliga och självklara. Hos de minsta barnen kan – men behöver inte – bristande tillväxt när det gäller vikt och längd, ökad infektionsbenägenhet, smutsighet och försenad utvecklingen vara tecken på misshandel. Hos förskolebarn kan tecken på barnmisshandel vara förändringar i beteendet hos barnet, försenad språkutveckling och andra utvecklingsavvikelser, oförmåga till positivt samspel med andra barn och vuxna. Tidigt stöd är viktigt för att förebygga långvariga hälsokonsekvenser hos barnet. Utbudet av stöd ser väldigt olika ut i olika kommuner. Det kan handla om stöd från socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri och förskola/skola, ofta i samverkan. Det är viktigt att professionella inom dessa verksamheter är mycket lyhörda för barnets behov och ser till barnets bästa.

Text: Carolina Jernbro

Bild: Ditte Nilsson

Definition enligt Kommittén för barnmisshandel:

När en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller

psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov.

Läs mer:

Carolina Jernbro är fil.dr. och adjunkt i folkhälsovetenskap vid Karlstads universitet.

Hennes avhandling: diva-portal.org/smash/get/diva2:861072/FULLTEXT01.pdf